

# עוד על מ. חיוג ועל השכחה

דבריו הטובים ללב של אורי אנדרס: "מי יגאל יצירת אבי, מ. חיוג?" ("מעריב" 9.1) לא יכלו לא לעורר רעב בלבבות כל אלה החרדים לתרבות העברית, שהספרות העברית היא חלק ממנה. כמר לבו טוען א.א.: "לא מצאתי בארץ קורא ישראלי אחד, שהודמן לי לשוחח אתו, אשר מכיר את שמו של חיוג". יכולני ל"נחם" את מר א., שיש באמתחתי סיפורים לאין שיעור וקץ לא רק על קוראים אלא גם על סופרים ועורכים, שאינם מכירים ואינם יודעים את שמותיהם של יוצרים נכבדים, לא רק מהעבר הרחוק והקרוב אלא גם של סופרים חיים. מעשה שהיה בי, שהזמנתי פעם, מטעם מוסד נכ"ד (משום כבודו לא אזכיר את שמו). לי השתתף עם סופרים אחרים בעצרת-אזכרה למשורר השוב, השיבותי להם, שבמקומי ראוי להזמין את המשורר עצמו — ואין לי שער תדהמת המזמינים משנודע להם שהמר שורר עורנו חי וקיים. מוגת לפני מכתב מהי ימים האחרונים ובו סיפור, כיצד פנה הכותב למי שפנה בתוכנית למבקר נכבד ביותר וזכה להשובה, שלא שמע מעולם אה שמו.

ומהכלל לפרט. מר אנדרס אומר: "תולדות חיוג של מ. חיוג התפרסמו (בארץ) ב- מאמרים שטחיים למדי ולא תמיד נכונים". איני יודע באיזו מידה מכיר מר א. מאמרים אלה. אולם כל עצמי מתקומם על פסיקה זו. מאמריהם של חיים הונו ז"ל ושל אברהם קריב יכל"ח (ב"מאזנים", "הסופר הצעיר" ועוד) לא היו כלל וכלל שטחיים. אהה משי חיים: או שמר א. לא ראה מאמרים אלה או שגם עליו חל הטיעון של שיכחה. ואם זה מדובר באביו, הרי זה מעשה, ויכלח לי על כך מר אנדרס, שלא ייעשה. רק זה מקרוב נתפרסם פרק מעניין מזכרונותיו של מ. חיוג על "כאבל, באגליצקי וספרות עברית" ("משא" 16.9.1974). אף מידענו מר י.א. גלבוץ המדיש מכוח נרחב ביותר לימי חיוג

נספרו: "אוקטובראים עברים". אמת, וזאה אני יודע מנסיוני, כל אלה אינם בלם לשיכחה שזוהי כחלת הדור, וחוששני שלא רק דורנו בלבד לקוי בה.

וחזור למר אנדרס. הוא מזכיר את סבו (מצד אביו), שהיה "פעיל ציוני". למעשה אין זו הגדרה למי שהיה אחד המטייבים הציוניים המפורסמים ביותר ברוסיה. לעומה ואת ראוי היה לו להזכיר גם את סבו מצד אמו, שאת שם משפחתו הוא נושא — הסופר העברי יצחק אנדרס (לא רק הסופרים חייב שלום בן-אברם ומשה חיוג אחים היו, אלא גם נשותיהם היו אחיות, בנותיו של יצחק אנדרס). זכותי, להיות הראשון בזמן החרש להכניס את אנדרס ללכסיקון שלי לספרות העברית בדורות האחרונים (חלק א', עמ' 126). והרי היה יצחק אנדרס חלוץ בספרות העברית, שכן היה הראשון שטרם ודאו לקורא העברי הצעיר והעניק לו סיפורי מדע לנוער ב"סיפורי אלישיב" שלו (הספר יצא בדיוק לפני מאה שנה בווארשה). פניתי לח"ש בן-אברם בדבר פרטים על חותנו, ו' מסתבר שלא ידע עליו הרבה, עד "שהסדרתי ת"י בעצמי" (המקורות בשולי הערך הם אן חלק ממה שאספתי עליו). וגדולה מזו: רציתי להכניס גם את חיוג ללכסיקון, אולם אחי ביקשני לא לעשות זאת. במכתבו אלי (מיום ל' בניסן תשכ"א / 16.4.1961) הוסיף לנתונים הביוגרפיים של אחי (וזה למעשה הביוגרפיה היחידה המוטמנת השתי מש בה גלבוץ בספרו הנזכר, עמ' 101): "הדבר יכול להזיק לו מאוד. העשה זאו כמהדורות הבאות (בלשון רבים!) של הי לכסיקון, אם יעלה בידו לעלות לארצנו. הוא היה חבוש כבר בעוון עבריותו שנים תמימות בבית הסוהר ומקומות הגולה של ארץ הח' רות". עשיתי איפוא כמצוותי ולא הכנסתי ללכסיקון. תהא זאת התנצלות ברבים על חס' רון שמו — והוא אינו היחיד מטעם זה (רמזתי על כך במבוא).

ושוב מהפרט לכלל. כאיש הלוחם בשיכחה למעלה משנות דור, אומר: לעתים קרובות ביותר אני אחוז אימה ופחד למקרא המת' פרסם אצלנו בעניינים, שרק זה עתה פסקו כגילויים והנה פתאום אנו מתגלים כתוקעני לתוך דוד. בכתבי דברים אלה מלאו עשרים וחמש שנה מאז הקימותי, ביזמתו הכרוכה של אשר ברש ז"ל, את המכון "גגנים" (בי דיוק: באחד בפברואר 1951). היה מעשה זו תוצאה של שיתות מרובות בינינו על גורלב של סופרים ועובונותיהם. ביקשנו להציג



מ. חיוג

משיכחה את שניתן עדיין, אם בשמירת הדב' רים ואם בפירסומם. אולם שוב ושוב חוזרת תבעיה למקומה: ככל שאנו עושים גובר עלינו שר השיכחה, ודומני, שתקפו וגבורתו ממלאים את כל חלל עולמנו ואין מציל מבני.

## ג. קרפ

### לקורא המוסף לספרות, שלום,

האיש שפגשנו עמד כמגע מר אורי אנדרס בענין פרסום יצירותיו של מ. חיוג הייתי אני התחום מטה — אם גם אין הוא מזכיר את שמי במפורש.

אני דוחה כחסרת-חסד ושרירותית את הערתו, כי נצא בי "יחס בטול רגשי, שטחי וצרכני" ואת ההשד העטוי להסתבר מדבריו כי "כתב היד הגיע ארצה — אך גורלו אינו ידוע" — משמע שהגיע והועלם.

אין אדם נתפס על צערו וכן על הצער הפמוק שנגרם לבן בעקבות גורלם הטרגי של אביו הסופר העברי משה אברמסון (ובי כנוי צבי פלוטקין, מ. חיוג ועוד) — ושל יצירות אביו. אך אין הצער מהיר לו להטיח האשמות חסרות יסוד.

וזה הדבר, במידה שניתן לתת לו פרסים. מדובר בשני חבורים של מ. חיוג.

1. בסוף ימיו טרת מ. חיוג טרתה רבה ושיקע עצמו בחיבור רב-כמות המפרש ראשי תיבות המקובלים בספרות העברית. קשרתי את מר אורי אנדרס (שהביא עמו בכואו ארצה את נרססת ראשי התיבות) עם אנשי האקדמיה ללשון העברית והם לא ראו לנכון לטפל בהוצאה לאור של החיבור הזה לאחר העבודות המקיפות והממצות שנתפר' סמו בנושא זה בארץ (וביחוד, "אוצר ראשי התיבות מימי קדם ועד ימינו" לשמואל אשכנזי ודב ירדן; הוצאת ראובן מס — תשכ"ה).

2. מ. חיוג כתב יצירה רבת כמות שנת' בוונה לתאר חיבור בלטרסטי מקיף אח הטרגדיה היהודית תחת השלטון הסובייטי. חציה-לערך) של היצירה הגיע לארץ. חציו השני לא הגיע וכל המאמצים הנמרצים לי גלות את פשר העלמותו של החצי השני — לא הוכתרו בהצלחה.

ואמרחי בזמנו, וחזרתי ואמרחי, למר אורי אנדרס שיש לעשות כל מאמץ לקבל העתה מן החלק השני — דבר שיאפשר לפרסם את היצירה בשלמותה.

לדעת סופרים שלעיוגם נמסר החלק ה' ראשון — יתכן שמו' הדין יהיה לקצר — בהגיע שעת הפרסום — ביריעה הנרחבת אך עוד חזון למועד.

לפי שסוכם בינינו כשלב האחרון חיה על מר אורי אנדרס להגביר מאמצים להשיג את המתצית השניה. לפתע נפסק מגעו עמי. אני מדגיש: הנפסק בגיעו — ולא ברור לי מדוע.

3. שנים רבות בטרם הגיע מר אורי אנדרס לארץ נתפרסם במאמצי ובמאמצי חברי לצבודה, שמר אנדרס טורח להכפישם, הי חיבור "מעבר משם" של מ. חיוג. החיבור חתום בכינוי ש.ש. רון ויצא לאור על-ידי מוסד ביאליק בעריכת הסופר אברהם קרינ (תשי"ט — 1959). אנשים שעניינו ספרות עברית בבדיה"מ יקרים להם, ובתוכם אני יחברי, טרחנו ופרסמנו עוד שני חבורים של מ. חיוג: אחד ב"מאזנים" פרקי זכרונות על י.ח. ברנר בהזכרות אביאלול השלי"ה, והשני ב"משא" המספר על "כאבל, בגריצקי וספי רות עברית" — בגליון ערב ראש-השנה תשל"ה.

הודעתי על הפרסומים הנ"ל למר אורי

אנדרס ובידי אישור שקיבל מכתבי וטביע תודתו על הפרסום.

עד כאן טענותי כלפי הטחתו של מר אורי אנדרס.

4. ואולם, סבורני שאם אכן תכלה כל תקווה שהחלק השני של יצירתו של מ. חיוג יגיע לארץ — מן הדין יהיה לפרסם את החלק שהגיע (ושהצלמו נמסר — אנב — לידי מר אורי אנדרס).

ואם אדרש, אחן — בנפש תפצה — את ידי לדבר במיטב, מיטב יכולתי.

בברכה  
שמואל אביגור  
כפוצה נפרת